ה מ א ס ף

לחדש שבט תק"מ"ד

א

שירים

ליום הלדת אדוננו המלך פרידריך הגדול
יר"ה

בראשון לחדש עשתי עשר שנת אלף וחמש מאות וארבעים
וארבעה ליצירה,

רחש לבי דבר טוב אומר אני מעשי למלך.

* * *

שׁוּא לָכֶם הַמְשׁוֹרְרִים
מַשְׁכִּימֵי קוּם, מְאַחֲרֵי שֵׁבֶת,
לְזַמֵּר רֵעָה, לְהַפּוֹת נֵבֶל.
בְּגִיל הַיַּיִן,
מִי — יִתֵּן כְּנוֹרָךְ לִי, הַמֶּלֶךְ!
מִי — יִתֵּן מֵרוּחֵךְ פְּרִידְרִיךְ!
עֲלֵי הַנַּעַר! אַזְכִּיר כַּיּוֹם שִׁמְךָ
אֲזַמֵּר גְּבוּרָתֶךָ.
אָבֵזֶר יְקַר כְּנוֹרָם
יִכְחֲרוּ בְיַיִן אֵלָה,
שִׁירָתִי לָךְ מַלְכִּי!
רוּחִי לָךְ אָרוֹן! — סֶלָה.

מִי כְּפְרִידְרִיךְ בַּמְּלָכִים,
וּמִי בַּנְּבוֹנִים יִתְהַלָּל כָּמוֹהוּ?
מִי בַּחֲכָמִים כְּפְרִידְרִיךְ,
וּמִי יִתְפָּאֵר בְּרוֹזְנִים כָּמוֹהוּ?

חָכְמָה מֵאָז סִפֵּר הֵיכָלָהּ,
חֹשֶׁךְ וַעֲרָפֶל כִּסּוּ הַדֶּרֶךְ
מִבּוֹא שְׁעָרֶיהָ, לַשָּׁוְא קָרָאת,
בְּאֵין מֵבִין קוֹלָהּ, וְגֶבֶר אַיִן
לִפְתּוֹחַ דַּלְתֶיהָ, עַד שַׁקְמְתָּ
מְשִׁיחַ אֵל! עַד שַׁקְמְתָּ פְּרִידְרִיךְ
נָשִׂיא עַמְּךָ; כְּרוֹחַ עָזָּה
בְּיוֹם הַגֶּשֶׁם, פָּקַע עֲנָנִים,
יְטַהֵר רָקִיעַ; הֵפִיצָה יְמִינְךָ
עַנְנֵי לַיִל. גָּזַרְתָּ אֹמֶר,
וַתִּזְרַח שֶׁמֶשׁ; נָחִירָ בְּעָזְּךָ
עַם נַחֲלָתְךָ (עַם זוּ גָּאַלְתָּ
מִמּוֹסְרוֹת סֶבֶל) הֵרֵאתָם דֶּרֶךְ
מִצוֹא הַמַּדָּע, וַתַּרְעֵם כַּצאן
תַּחַת שִׁבְטֶךָ; בִּתְבוּנוֹת כַּפֶּיךָ
עוֹד תַּנְחֵם — סֶלָה!

מִי בַּמְּלָכִים כְּפְרִידְרִיךְ מַלְכֵּנוּ,
וּמִי בְּאַנְשֵׁי שֵׁם יִתְהַלָּל כָּמוֹהוּ?

מִי בָרוֹזִים כַּאֲדוֹנֵנוּ פְרִידְרִיךְ?
וּמִי יִתְפָּאֵר בַּגִּבּוֹרִים כָּמוֹהוּ?

גַּם בַּגִּבּוֹרִים פְרִידְרִיךְ! לְךָ שֵׁם,
גַּם בַּלּוֹחֲמִים נוֹדַע גְּדוּלָתֶךָ.
אָבֵן הַגְּדִיל מַלְכוּתֶךָ
הֵן לֹא חָפַצְתָּ —
טִירוֹת זָהָם, גְּמוּל דְּמֵי גִּבּוֹרִים
חֲלָלֵי חֶרֶב, הֵן בָּזִיתָ —
מָה הֵעִיר לַקֶּרֶב לִבֶּךָ?
מִי הֵדֵרִיךְ עַל בָּמְתֵי חֲלָלִים
דַּהֲרוֹת אֲבִירֶיךָ? — אַךְ רָשַׁע שָׂנֵאתָ
וַתִּשְׂנָא אֹהֲבָיו, אָהַבְתָּ צֶדֶק
וַתִּבְז בּוֹזֶיהָ, נָגַדְתָּ חָגַרְתָּ חֶרֶב
וַתִּדְרוֹךְ קַשְׁתֶּךָ, אָז נִבְהֲלוּ עַמִּים,
עַל בֵּן רָאוּךָ: חִיל אֶחָז
נוֹשְׁקֵי קֶשֶׁת, שָׁם הִפִּילָה
רַבִּים חַרְבֶּךָ, וַעֲצוּמִים הֲרוּגֶיהָ.
עֲדֵי הִכִּירוּ יוֹשֶׁר לִבָּבְךָ,
נִשְׁבְּעוּ לַצֶּדֶק תַּחַת שִׁבְטֶךָ.
וַתִּיקַר נַפְשָׁם בְּעֵינֶיךָ הַצַּדִּיק!
וַתָּרֶף חַרְבְּךָ לְעוֹלָם — סֶלָה.

מִי בַּמְּלָכִים כְּפְרִידְרִיךְ?
וּמִי בַּנְּבוֹנִים יִתְהַלָּל כָּמוֹהוּ?

מִי אֹהֵב צֶדֶק כְּפִרְדְּרִיךְ ?
וּמִי יִתְפָּאֵר בַּחֲכָמִים כָּמוֹהוּ ?

מֵרוֹם כִּסְאֲךָ פִּרְדְּרִיךְ !
בֵּין מִסְפָּר עַמִּים חֲסִנֶיךָ צָלָךְ
מִשְׁתַּחֲוִים בְּגִיל לְהַדְרַת כְּבוֹדֶךָ ,
זֶרַע יַעֲקֹב עַם דַּל רָאִיתָ ,
גַּם אֵלָיו פָּנִיתָ לִבֶּךָ ,
אַף עַל זֶה פָּקַחְתָּ עֵינֶיךָ ,
וַתִּרְאֵהוּ בְּזוּי עַם , נִמְאָס בַּלְאֻמִּים
לָעַיִן כָּל רוֹאָיו , אָז קָרָאתָ בַּגּוֹיִם
וַתִּצַּו עֲלֵיהֶם (כְּסֵפֶר אֶל — חוֹק ,
הִשְׁמַעְתָּ פְּקוּדֶיךָ) "הֵן אָב אֶחָד
"אֲבִי כֻלָּנוּ , וּמִי זֶה חִלֵּל
"בְּרִית אָבוֹת ? הֵן אֵל אֶחָד
"הֲלֹא בְרָאנוּ , וּמִי זֶה הִמְרֶד
"בְּעֻצַּר יוֹצְרֵנוּ ? — אָז קָמוּ
מֵעָפָר אַחַי , וַתָּרִים מֵאַשְׁפּוֹת
עִם אֶבְיוֹן , עֲרֵי דוֹר דוֹרִים
יַזְכִּירוּ שִׁמְךָ , וּבְהַעִיר כִּנּוֹרָם
לָךְ יְזַמְּרוּ נָצַח — סֶלָה

מִי בָרוֹזִנִים כְּפִרְדְּרִיךְ מַלְכֵּנוּ ,
וּמִי בְאַנְשֵׁי שֵׁם יִתְהַלָּל כָּמוֹהוּ ?

מִי אֵהֵב צֶדֶק כִּפְרִידְרִיךְ מוֹשִׁיעֵנוּ ,
וּמִי בַּנְּבוֹנִים יִתְפָּאֵר כָּמוֹהוּ ?

מיוסד על אמרם ז"ל יש חס למקרא ואס לאסורת ומי יחסוך לומר כן ? וגם להכיד רחץ נגד קבלתם ז"ל חלילה , וכן על אשר אמרו אמון בדגון אמון מוכנע ויש בתורה נגלה ונסתר .

הֵן קָצְרָה מִדַּת קֶשֶׁת אֲמָתַיִם ,
חֲצִים בּוֹ כּוֹנְנוּ עַד רָחוֹק יַעֲבִרוּ ;
כֵּן קְצֵרוּ הַנְּבִיאִים נִיב הַשְּׂפָתַיִם ,
רַעְיוֹנִים בָּם כּוֹנְנוּ רַבּוֹת יַכְבִּירוּ .

מיוסד ע"פ מאמרם ז"ל הלי בדקת דמיך כיון דרוח רוח . כן הדבר מצאר המלוחם לעשות מעשה פרח סוסן יעשה ברס למטה ופרי למעלה , ככל עמי הארן לעם ולתהלה , כי גם לשוננו לתגו , מי ידון לנו ?

הֵן אַף אִם שֶׁטֶף פְּלֵג פּוֹטֵר מָיִם ,
יַבָּשָׁה יַעֲבִרוּ חוּצוֹת יַאֲדִירוּ ;
כֵּן כָּל מַחְלִיקֵי לָשׁוֹן רַחֲבַת יָדַיִם
מֵהַמְעַט אֹתָנוּ כֻּלָּם יַקְדִּירוּ .

מוסר השכל לבעלי הסירים , מלשון קול כקול הסיר תחת הסירים .

הֵן כָּל מֵטִיב נַגֵּן יַצְהִיל אָזְנַיִם ,
אַךְ טוֹבִים דברי שיר לְהוֹרוֹת יָעִירוּ ;

כֵּן יוּחַקוּ לָעַד בִּלְתִּי שָׁמַיִם,
קוֹרְאִים כֻּלָּם יְתַרוֹעֲעוּ אַף יָשִׁירוּ.

בּ"ק וואלף מדעסויא.

ב

מכתבים

האגרת הזאת שלוחה אליכו עם תשובה על תפסוק וכתכם אל מוסר אויל.

בחורי חמד למודי שבל!

הקונטרוס המלסף יאסר הוגאתם לאור, סגיע לידי, רחיתי ותשמח! — מה מאוד נכספה ונם כלתה נפשי, שיתאמצו בני עמינו, ויתעדלו בתיקון בשונתנו בדקדוקה, ומשפטי מליותיה וסיריה, להקימה מעפר, להחזיר זכרונה, ולהסיבה על בכה ועל מספטה, לתת לה תואר והדר, כאשר היתה מאז. וגם בעניני המדע, המידות והמוסר, לא היה דורש ומבקש (על זה דוה לבי! —) ואיכו כאלו תועה, אשר אין לו רעה! ואם בכל לשונות הארץ הנמצאות אין שאיכן נודעות ב"ח ליחידים אוהבי חכמה ודורשיה, מ"מ רבו כמו רבו המתעדלים בתיקונם ובשלימותם, יקקרו בעומק משפטי הלשון, ומעלים פניהם ומרגליות המדעות, מדוע יגרע לשוכיכו שתהיה נרדמת בירכותיה, מוכנת בקרן זוית שכולה וגלמודה מדורש ומבקש? מי עור ולא יראה תפארתה יגה כפליס?

עתה באשר קמתם לוכני חכמה, הפצתם להחזיר העטרה ליושכה לרשות למודיה ולחוכן מליותיה, מי עז לכ ולא יעזור ידו עמכם, אם חכמו ה" דעה וביכה, לאמר: חזק ונתחזק ותבנה ותכוכן עמודי חכמת לשוכיכו! לא כן תהכי עמדי! הכה קרכותיכם תפצתי, ואהי אתעהלה לעטי, לרגל שכלי אשר נם בקרבי אחבי כל, ולרגל הנלדים. —

עוד תשחרכם, שתשימו עין על הספרים, ושתרי מכתבים תשר תכתי שולח ותשר תשלח עוד, להביאם בכור הבחינה, ומזרף הטכל, להסיר פדילים, הנו סנים ויצא כלי תמז • כי הפגיעות לא יחלט מכמה טעמים, ח"ו) עודני בער במלינה, ונעשה בתבונות כ") טרדות ועסקים ימכעוני מחקור בעצמי לחד סורם כל רעיון אם זך ואם יפר פעלו, ומה שמן דבר כמצא בו, ג") אין לדם רוחה תוך לעצמו מלתקן את עותתו • כי לא התגדל בחתי, ולא להכמיל יקר וכבוד כותבי בהוציא מעשי לאור, רק לתועלת צעירים לימים, וידעתי כי בעדרתי הסלמות, ומעשי מליצים תסרונות, כי גם החכם ברחשיתו לא ידע, ותחריתו ישגא מאד, ואם בעלי קטני חומות בירכתים הרדמו, יחבשו פניהם בטמון ויתחבאו, מעולם לא היה יוצא סוס חכמה, הכוונה הזאת בנדי שמתי, מ"מ הירחה לפתח לכי רוצן, כן להיה לבוז, הלא מלבד זאת, לפילו החכם שבחכמים לא ימלט, מלעג השתכנים, וכנו המתלוצצים ואף לכי ? — ע"כ אחת שאלתי אותו לחכם, דרשו סיטב, ומאוד מאוד היו זהירים לחקור אחרי דברי, וטוב שלא ידפסו מסיודפסו בחסרונות ולעדך תחשב לכם• בזאת לכי כטוח, ויהי שלום בחילכם ממני ידידכם, מכיר רשם מירחת כבוד • • • • ותחת מעשה ידי תציבו לבד סימן •

ש • • • ם • •

ת ש ו ב ה •

הפסוק הזה בחמת מתוס הוא ומלת **עכם** לא ביארו כל המפרשים, זה אומר וזה בכה אומר בבה, ואע"פ שאלו ואלו דברי אלהים חיים, והתורה כדרשת בל" פניה פשט דרש רמז וסוד, מן" אין מקרא יוצא מדי פשוטו, והדרשה תדרש בשני עלמה, ר"שי יורה דיעה במלת עכם, זה אחם על כמש, דבריו לקוחים מהמדרש *) הדל"ב ואלו יתייק מקבימים, שהעכם הם מכללי בהול, ור" מנחם המחירי יחיר נתיב הנחתו על הכלל שהוסס בהגלי המלחמת, גם הוא מוסך ולא אור • ח"ב מכל המפרשים שנגרתי, אין גם אחד שיכאר הפסוק על פשוטו הרחוי, אף כי על הדרש דבריהם אמת, וכוונתם רצויה, אין בהם בפתל ועקש • אחרי כן אמרתי אלכה כח ואראה את פירושי החכמים המוריים מה הם אומרים ? — ונשתוממתי על המראה, כי ישתבשו המלות, ויאליפו הקריאה והנקודה

*) מדרש רבה ויקרא פ"י"ן הובא שם דרש נחמד ומוסר נעים •

והנקודה להסתייע אל כוונתם והעתיקו הפסוק כזה *)
שבעלל פאלגט ער זיהר ווית זיין לקם צור שלאכט בעפיהרט ווית
זיין הירס זיכם נאהן היפפט ווית זיהם דער פויל דם הערן נהריסטס
ומי סיס לו מוח בקדקדו, ירחה הסתירה מבוהרת, רחמון
שלין המשל דומה למשל, ומנית ליפות יתנו עדיהם וילדקו
שבוסם וחלוף הקריחה היל תחת חויל, ושליסי לח הושילו
בתקנתם, כי מ"מ לח ידעתי ביחור מלת עכם; ותם בעיניהם
יתכנו דרכיהם, לח לנו בני ישרחל יתכן, כחשר העיר כבר
המכם ר" משה דעסויש בהקדמתו לספר נחיבות השלום.
כעזרתי בפירש ה"רדק בם" יעשיה על תפלרת העכסים שכתב,
היח עדי מפעמונים המקשקשים ומשמיע קול. ובהיות שעקר
הנחת הסס על הקשקוש העתקתיהו חל הכנתי בעבור הדמיון
שבין שני העניניס, כי מלחתי בספרי הקדמונים מנהג ישן,
שהחולים חשר היו בחלרות מלכים להשתעשע בהתהלוחתם היו
נושחים ונוענעת מלחה פעמונים **). ואפשר ח"כ שכיון שלמה
על המנהג הזה ונשח לת משלו עליו, וביחור הכתובים כך
הוח: והטתו ברוב לקחה וכו' "מיט לירהן פערשוועכדרשן ליבקחזן,
"נחסם זיך לירן חיין, מיט לירהן הייכלערייגן ליפפען
"פרפיהרטע זיך לירן, ער פחלנטי לירה שבעלל ווית חיין
"חכם צור שלאכטכחק בעפיהרט, ווית חיין נחרך נוס שעלען
"שמוק זייכר ניכטיגוכ. דחן שמעטערט דער פפייל (דער
"לייפר זוכט חוכד רחכי דעם מחכנעם) זיין הייכערשטעם,
"זך ווית חיין פחגל צור שליכנע לירלס, חוכווייעכד דחם עם
"לירהם דחס לעבן נילט" — מפני שכל משלי שלמה מן הקלה
חל הקלה, והמשל צריך שיהיה דומה למשל, כחקור עתה חחרי
ההדמות בשניהם. הנער חשר לבו בוער משלהבת התשוקה
לחשר הוח בשגעון ובשוחון יהבל לבו, ולבו כל עמו, בוז יבוז
חת כל הון ביתו עד ימלח חפלו, החכם חס מתחלתו
יחשוב להתעצם ולהתעלם בהחכיה, הלח בחחריתו יכחס,
וסופו מרה כלענה, ויתחרט על הוללות מעשהו תוכה על
פזרון חילו וקניטו בשביל מכחפת חשר לח חוכבת חותו
מחבבת חמת, כ"ח מחבבת ממונו, ומ"כש במקום ירחה
מקנחת הבעל חס רעדה וחלחלה בכל מתניו, כן יבוח ובכהו
פנע

*) Moldenhauer, Döderlein.

**) מדי דברי זכור לזכור שקריתי ג"כ בם" משל הקדמוני
הוכח שם החויל בם" רחמון.

פנע וקבורה , ע"כ לולא יתבונן הנער בשכלו מקרירת רוחו בטרם המיית ורתיחת התהום והחשק עליו הומים , לז בוודאי לא יבוא לידי תקלה • הלא יש בשמשל נ" עניגים , דהייגו שמחת התענוג ברחשונה ' וכעס ומכאובים יונאי ירך האחרונה והבחמה בתחרונה , והשלישי תוחלת נכונה , דהייגו שהנער כוונתו מלחבה , והמנחת מכוונת רק להנחתה ותענג לתכלית השנת ממונו • ע"כ המלך החכם רוצה להזהיר הנער , שיהיה לזכו משמוע לקח המנחת לבל יפול במצודה רעה , לז בשמשל יפתח פיהו , כדי שירדו מוסריו חדרי בטן הנער , להיותם חרות על לוח לבו , כבעט ברזל ועופרת , ואומר הגה הנער לחר ישמע לקול המנחת , הולך לחריה פתחום , כשור שהולך בשמחה וטוב לב בכוונה למלח כריסו בליל ודשן , וכסופו הפך כוונתו לטבח יבוח, בוודאי לולא היה יודע שהולך להחביל ולח לחכול , לח היה מתנהל לחטו • ויפליג מוחק משלו עוד, לעשות רושם בנפש הנער , כמו החויל שיבוח לללבוש העכם , כי זה למוסר לו , לגלות ערות שכלו , כי מבלעדו יוכל להיות שחכם הוח כוומר שלמה גם חויל מקריב חכם יחשב, וחולם עי" המלבוש הזה , פרשם חולתו , ואומר לכל שסכל הוח , מ"מ מתחילה יזהר ויחבוו לשפוט משפט מעוקל , שגוי הוח לו ויחמוד ללובשו , ואחרי כן כרחותו בשתו , וכליותיו יתחרט , כן לתה נער מסר לב , לם תשמע לקול מנחת , ותתפתה מחלקות לשוחה , יגבר היצר ויסתעבד הלב , ולח תעזיר כח לעמיד בפרץ , לז כמקרה השור והחויל יקרך , ונוסף עוד לם בפתע יבוח בעלה , הגה חן קנאתו יפלח לבך ועתה בלכדת במצודה רעה הפך כוונתך כליפור בפח יקושי ע"כ קבל עלה ושמע חוסר , והשתדל בזריזותך להדיח הרעה ולקרב המועיל הנרצה לתכלית הכוונה הטובה , ותשקול כל מחשבה ומעשה במחזני שכלך , ואז לח תכשול ובכל מעשיך תצליח • *)

ס • • • ס •

תשובה

---

*) עוד כתב המחבר הלו הגהה לחת וביחר שם ההבדל בין הנרדפים כסיל ואויל וכו' לומכם לקוצר העפין , והעדר הביחור כרחוי , חשר יצחיר עוד בפיקות , לח הדפסנוהו , והכנו מבקשים מחתו להרחיב לנו הביחור בזה ונדפיסם לעת תחרת •

דברי המתקנים •

תשובה על השאלה בבאור הכתוב ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם.

מ ש ל י ג' ל'

מקרא.

פ"נ חסד ואמת אל יעזבך, 3 לאמ זולאזלוזלן, אומך שרייבע דיר
קשרם על גרגרותיך, כתבם קיין פרלאמן, קניפע זיא אום
על לוח לבך. דיינן האלז, שרייב זיא מיינען
דיינם הערצענם אף:
ד' ומצא חן, ושכל טוב בעיני 4 זא ווירסט רוח גונסט ערלאנגן אומר
אלהים ואדם. וואהלגעפעלין זין נאטטעם אומר
דער מענשן אומגן.

באור.

חסד, הטובה שיעשה איש לזולתו מחמת ולא מעוש קבלת גמול בקרית חסד, ויחפץ אל ההטבה היות תכונה בל"ח (דאס וואהלוואלזלן) וכן ההולך בדרך היסר מחבת הטוב שלא על מכת לקבל פרס הוא בקרא חסיד: קשרם יתכן שהוא על המעשה, שהוא ברור לעין כל כהנזהר: כתבם יתכן על המחשבה שהיא פנימי בלב, כלומר גם מעשיך גם מחשבותיך, כלם יהיו בחסד ואמת ותמצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם: חן עיין מה שכתב הרמ"בן בם" בתיבת הפלוס על פירש וכח מצא חן: ושכל טוב ורחית שרש שכל בקל היא לדעתי על ההצלחה המקרית שקורין בל"ח (גלוק) לכל ההצלחה המגעת לאדם עי" מעשיו היסרים והנכוחים לתבלית מה, וקורין לה בל"ח (נעליכקן, נעדייהן) וכן הוא לומר (ז"א י"ח) ויצלח שרי פלישתים ויבי מדי נאתם שכל דוד מכל עבדי שאול וייקר שמו מאוד, ר"ל כי הוא הצליח מכולם, וזה בהיות עליו רוח אלהים, ובו ידע להאריך את המלחמה על המתכונת הרחויה והמביאה לידי נצחון, והורחת בין הפעיל יוצאת, דהיינו ההצלחה לידי הצלחה, ויהיה זה על כ" תוספים, הת" שילמוד איש לזולתו הדרך החמת להגיע לתכלית מה, וכעשה תשכילך ותורך (תהלים ל"ב), הכ" כשילך האדם בעצמו בדעתו היסרם בדרכי החכמה והכיוכח ומגיע על ידם אל התכלית הנכון ממנו ואז יקרא משכיל (נעדייהן דורך לייגוכט) כמו ויבי דוד בכל דרכיו משכיל (ז"א י"ח) והמשכילים בכל חכמה (מיכא ג'), ומעתה יש לפתור שם העצם שכל, שהוא הכח הנעשוי לעמוד בכל

בכל דבר על הדרך היסר והנכון והמהיה לכל התכלית המכון, (דיא פערטינקייט יעדע זאכע זין מיהרעס רעכטן נעזיכטס פונקט זו פאסן חוכד צום נעדייהן זו בריינגן, זיין נעדייהענהיר פערשטאנד) כמו יתן כ"ך ה" שפל ובינה (דה"א כ"ב) והתחברות אלו ב" הפסוקים שלפניו לדעתי כן הוא, אם תתחבר עם כל חדש ותתהלך אתם בדרך החמת אז תצלח בן בעיני כל ותשכיל בכל אשר תעשה. —

יואל ב"ריל.

אגרת להב"ח היקר ו' בויך לינדא בהגובר לחכות דורשי לשון עבר.

לבחורי חמד תכרת דורשי לשון עבר חיש חיש על מכונו, יהי שלום בחילו!

הסתיו עבר אשר שלח חצי עברתו בלילות קשתו על צמח אדמת ישראל, והכאים נההות המליצה, והדליח כל יאורי ההגיון אשר נבעו מקדם ין וחלב צוף דבש תחת לשון עבר — עתה עת הזמיר הגיע והלבוב השליך חמודות מנגד והבריק פני תבל ככף לבושו מחדיר בנעימים, הדודאים נתנו ריח, הפה אלילי בערי ישראל מגיסי מכחת חמורי שפר להעיר רוח קנאת סופרים ללמוד בני יהודה לשון כאשר יאתה לפס, ולהקים נאון עדי תפארת לשוכנו הקדושה אשר נפלה מקדם זה ימים בפרים כנפול בני עמנו — והנה כאשר יצא הקשוכה עלה לתרופה רוב מבשר משמיע שלום (מה נעמו לשמע אזן!) קנוי בחורי חמד בדיבי עם הגבי עם לבקל מסילת לשון עמנו ולהרחות חבשתה לעין העמים בחינת הנשאר בנו לדבר בה בטוב בעיניכם על כל דבר מליצה חכמה ומוסר — הוחלתי לדבריכם מחרים ומשתאה עד הגיע פרי מחשבותיכם אליכם, ושמן לבי טעמתי בערת דבשכם שמעתי עדיתי כסיתי, ומרוב חמותי גם הקיא בוער בלפת אם התשוקה, ויחמכה מזמותי לחדות עלי לוח עשתונותי כפי אשר הולידם רוח עמכם. ועתה הלו, ערכתי לפניכם מחברת שיר מעבר לדף הזה, ויבאנו דברי בפור הבחינה, וכטוב בעיניכם עשו. כבדוני כנד זקני עמי, לו תחדולו, ואני לא אחדול מהיות אהב נאמן לדרוש את שלום חיש חיש אשר ידבנו לפו לב כבון להוסיף כבוד לבלות ישראל לעיני הגוים אשר לנחנו מסתופפים בצלם

בגלם עד! יערה עליהו רוח ממיך ה" ויקבץ כפוצותיהו וימלא משאלותיהו כחפצם וחפץ המעט מכל , בווי עם ולא ימים ברוך ליבדח .

הסיר המוכר בתוך החגרת בדף הסמוך

ג

תולדות גדולי ישראל *)

למליצי רעי דורשי לשון עבר ופתרון ספרי הקודש ! יברככם ה" !

בעברי דרך ארץ פו"לין , מצאתי איש מבית לוי אליקום שמו , והאיש ההוא מיוחסי ירד יוסף בן שמואל הלוי (אשר הגלה עם הגולה אשר הגלה פערדינאנדום קאטאליקום מלך שפאני"ען מארצו) וזקניו ספרו לו את אשר עשה לבני הגולה הנוי הזה , ואת אשר הרע להם על לא חמס בכפם , לא עליכם אחי ! מדי דברי בו תסמר שערות בשרי ולבבי יפלצ בקרבי כי אין מכאוב במכאובם מיום גלה ה" מעל אדמתו את העם אשר בחר לסגולה לו מכל העמים (ליעזעתך קויתי ה") אל אזכיר לעיניכם דבר מהתלאה אשר מצאה אותם , כי לא למסום לבבכם כתבתי אליכם את הדברים האלה , אך אתם אחי , ה" העיר אתכם לשלוח ביעקב דברי משל ומליצה , על כן אמרתי אשלח לכם גם אני על ספר המשל (אשר **) אשר בתב קודם מותו יוסף בן שמואל הלוי . כי כאיש אשר חמץ תנחמתו כן יכתם המושל המת וכאיש גבור יעיר קנאה , כאשר יוכיח רעהו וקוסו , אף כי כרגע היה בינו לבין המות ומה לאמר ,

---

*) אגרת הזאת שלוחה אליהו מאיש זך הרעיון וכר לבב השלם ר" יוסף וויצנהויזן בברלין , ולהיותו ספור איש גדול הלובר טוב לעמו קודם מותו על דבר גלות ספא"ניען , הגיעהו פה לקרוי תולדת האברבנאל .

דברי המתקנים .

**) זכרונכם ישלי אפר לנבי חמר נביכם (איוב י"ג י"ב) לייער נאכדוסם — גרלאנבריפטן , שטייגרט דעבק" מעהלר .

הנה נויתי את ביתי ואת בני לחרי , ועתה התפקו לבי רעי מתי קודי , ואנכי בריתי , ויבי כי קרבו לבוי ויען בקול גדול לאמר ה" אלהי ישראל האלהים הרועה אותי מעודי , הוא יברך אתכם וכל אשר לכם ועתה שמעו משלו וקראוהו עד תומו בגילה וברעדה עד כי התשומו גם השתחו ולא קם איש מתחתיו וירא כי פניהם לא היה להם עוד , ויחיל מעט לא כביר כי ידע במה נפשו כי סבבוהו חבלי מות , ויתחזק על רגש המטה ויאמר כתר לי זעיר ואתם לו שמעוני , תקקו זאת על לבב חומר , לזכרון מלא עולם . והיה כי ישאלו בניכם מחר לאמר מה זאת ואמרתם משל אשר הוא ליוסף בן שמואל הלוי אשר עלה עם שבי הגולה מארץ שפלכינען וקודם מותו כתבהו , ובעת כותבו דמה מת לנפשו . והיה כי יתלוננו בניכם , ותאמרון אשרי האיש אשר ישים גם אלהים גם המות לנגד עיניו כי אלהים הוא לבדו בשמים והמות על הארץ , ואין יתרון לאדם רק את המות הזה , כי סולם המות מוכה ארצה ורגשו מגיע השמימה ואנשי דלק עוליים בו , וינוע וימת ויבכו כל העם בכי גדול , ויעלו אפר על ראשם ולא היה כאבל והספד כזה ליהודים מיום מת רבינו שלמה בן יצחקי , כי גם הוא היה איש תם וישר סור מרע דובר אמת בלבבו ודורש טוב כל הימים , והמושלים עשו לו משלים רבות וקראוהו הילל בן שחר , גם בן יון כי האיש הזה הגליח מאוד היותו בן עשריס שנה הלך מדחי אל דחי גם אבין אהבו מכל בניו . ועתה הנה שלחתי לכם המשל אשר עשו כטוב בעיניכם כי ידעתי אחי אחי לקחתיהו מטעם הזקן אולי התעוכי ברוב טעמו ומהודו כתן עליו , כי על כן אם לא ימצא חן בעיניכם שלח תשלחוהו כאחד הסיגים והי' לבער . לקח גם זאת כי מליצי ורעי ! זכרו נא כי כשלהבת יה כן לבב המושל האהבה עזה כמות , ובשלחתו יחרוק שן , ויכבוד עיר בצורת מומס , ותקטן אז בעיניו כל מחמודיה : והחכמה היא לבדה תשקול במאזני משפט תגרע שיחו או תוסיף לו . לכן אם לא בכל דבריו דבר אליכם נכונה , כי דרשו היטב אם לא דרך מושל לו , ונשחתם לו גם בגלל הדבר הזה .

יסך ה" בעדכם , ומי יתן והיה לבבכם זה כל הימים לגמור את אשר התחלתם בו ואל תפנו ימין ושמאל דברי לוהבכם .
יוסף בהרר יהודה ווילנוויזן . מבוקה פייט .

משל

משל אפר.

אחי שמעו דברי חמח.

היותי שבע שמחות בעורי, וכאשר גדלתי כן סבבוני צרות רבות אתה אלהים ידעתם, עוד החזקתי בך על כן נפתחו לי שערי המות, לכי יוסף עודני חי, כאמן נאמן הורי ומורי אבי ואמי הנאמן! ידעתי עמותכם ניוסף חולך בו עד יוסף נזקתי הנאמן, עוד ים שכר לפעולותיכם עוד נשמתי בי, ולפני אנשי מעל נדקתכם וטובתכם לזכיר כי לא יתומו מקדי ה" וכאפיכו נפח נשמת חיים כדמותו בצלמו צלם עדי עד נלא נלאים, הנאם בית יעקב כי לא יקוב פי עליון עוד יבנה ערי יהודה עוד יקבץ נדחי ישראל, עוד זכור תזכר את אשר עשה לך שפתיעון, כח, שנע דברי המת בשח ב"ה רק חזק ואמץ וייטב לך באחריתך.

ד

תולדות הזמן יפקד מקומו.

ה

בשורת ספרים חדשים

ה ת י מ ה.

ויצאתי היום להודיע לכל אוהב ספרי העברייש וכתבי רבניהם שהביבליוטעקע הזאת היא היקרה לכל בילבליטעקי עבריות המודעות לנו, ורחוי לכל שוקד על דלת העקסענעזיש (היא הכוונת הבאותר בגמרא) ולשונות הקדש, לקנות לו רשימה הזאת מנסי טעמים ח) חולי תבות הביבליוטעקע הלז ביד היש כדיב אשר יפתח שער לכל בחי החכמה לדרוש בה את אשר תשחל נפשו, ואז טוב לדעת ע"י רשימה הזאת את אשר שם ואשר היכנו שם, כ) להיות הרשימה הזאת מקור הספר הגדול הנקרא וואלפם העברעהיטש ביבליוטעק אשר

אשר מפיו אנו מויס לידיעת ספרי העברויס ותולדותיהם רחוי לכל משכיל בחכמה זאת לקנות לו הרשימה הזאת מהר טרם תחפס .

אמנם עוד זאת בשאלתי למען החכמה והוגיה , להפיח חס המחמדה בלב רוכי ארן וקניניהם לקנות קנוית הספרים הזאת , ולהביאה למקום תורה , למען תרוה בם נפש התלמידים הצמאה לדעת . ולא אליכם לחי ורעי אהבי העקסענגזים ולשונות הקדש אכי דובר , ידעתי גם ידעתי כי לא תעיז יד פלבס להוציא דבר יקר כזה מן הכח אל הפועל , לא לבבוני הפילאלאגוס עושר לעשות את הכבוד הזה אך כוונתי בבקשה זאת ,

א) אל קניני היהודים הנמצאים בימינו , ובפרט בעיר מלכות אחת ידועה , שוה חכמים וגבוהים וקניני עם אשר ברבם אלפים ברבבות , ותקנן בעיניהם הדבר הזה לתת לבסף מופלג אלף קבוצת ספרים האלה להקים בישראל בית ספר כזה למען ילמדו בעריהם הדורשים חכמה מתוכו והיתה הביבליאטעקע הזאת לבחורי ישראל אשר תבקוף נפשם להבין אמרי בינה ואשר ישקדו על דלתות הפילאלאגיא והפילאסאפיא אשר בימינו מהם יבא כבר רבים בימינו למקור מובע חכמה ותועלת רב ואם יתרשלו שרי היהודים בדבר הזה ולא יתירו המסכיות האלה ממוסרותם

ב) אל מלכי ארן ושריהם אשים דברתי אליהם בפי שטוחות לבקש מהם למען החכמה והוהביה , ומלבד התועלת הזאת אשר זכרתי בבר ידעתי עוד תועלת לחכמת המדינותי ואמנם אשים ידי למו פי בעת, למען טעם כמוס אתי, והיו בי ישאלו איש לדעת מחשבותי אדמוה אליו הדבור . ע"כל החכם .

ואלה דברי נדיב לבבו סופרנו מעמיק סוד הב"ח היקר ר' זנוויל פרידלענדר , אשר כתב לנו מעיר הנופר כ"ו מרחשון העבר ו"ל בשובי מקאפענהאגן הלכתי דרך המבורג העיר רבתי עם ורבת המסחור , והייתי שם כחרבעה עשר יום , והתהלכתי בה לרחות כל דבר חמד הנמצא בתוכה , לא תשבע עין ראות בכל מחמדיה , לניפיה וטירותיה גנותיה ופרדסיה לאין מספר , אחיותיה מסביב לה עוברי ארחות ימים ויביאו מקצה ארן ועד קצהו כל יקר וכל משכיה , ראיתי ואשמח . אך בכל אלה לא השתעשעתי כאשר שמח לבבי ותגל כבודי

כבודי בתפארת ישראל אשר רחיתי הביבליותיקי הגדולה מספרי
ל"ק אשר ביד הקנין המפורסם השלם ר" איצק בהן נר"ו .
וכבר ידעתי לאור זה שנתים ימים רשימה ממנה בדפוס , עם
ימצאו ספרים מכל חכמה ומדע הן בתורה הן בפליסופיה
בתכונה , בחכמת הכוכבים , בתשבורת אשר עמנו מלפפר . גם
רחיתי מספר רב ספרי מוסר ושירים וכתיבות יד לרוב אשר
עדן לא נדפסו יקרים המה למאוד . עם הייתי כחצי יום ,
וקריתי בספרים מספרים שונים שירים מבעלי נמרת בחמדים
לחזן שומעת פירושים על תנך מגדולי תרך עמם לא נודעו עד
היום , והתענגתי מזיו כבודם . והתו" ר" חיים ה"כל הרחה
לי לחברת מחת חכם דורנו המפורסם ר" משה דעסויא נ"י
שהפליג מאד מיקרת הביבליותיקי הלזה , ואמר שלא נמצא
כמותה בכל מדינות תירופת ע"כל .

ועתה הקורא הנעים ! נבוא הדברים האלה לפניך , מי יתן
ויעירו בלבבך את התהבה עד שתתפן להרהיב עוז
בנפש גדולי ועשירי עמנו להתעבר יחד לזה מפס , ולעשות
מן קבוצת ספרים הזאת דבר טוב לעמם . ומה לנו להעמיק
סוד הלא בתוך עמנו אנו יושבים העיר ברלין היא אם
לקהלי ישראל בימינו , היא מקור כל דעת וכל חכמה וכל
נדק , מאתה יצא לור על עם ה" להאיר להם הבתיב בנלות
החשך הזה עליה כוכבת מחשבת החדון מיבעלים הנוכרת , ועליה
להרבות טוב לשה פוורה ובדחה ישראל . יהי שלום בחילה ,
ושלוה בחרמנותיה עד עולם !